

(u našem slučaju imenica *crkva*), a padežnoj promjeni podvrgavamo ne samo opoziciju nego i zadano ime objekta, ovdje Sveti Vlaho. Tada nije uvijek lako odrediti je li prvi član toga imena samo atribut uz ime (*sveti Vlaho*) ili je taj član dio dvočlanog imena (*Sveti Vlaho*). U slučaju da se shvaća i želi pokazati da je ime, trebalo bi doista pisati onako kako je u prva dva navedena primjera u „nedavno izašlom *Baroku u Hrvatskoj*“: uz crkvu Sv. Vlaho, crkva Sv. Vlaho (ili sl.). Zbog jezičnih i pravopisnih nedoumica koje izaziva takvo pisanje, preporučuje se da pisac (odnosno lektor) nastoji oblikovati svoj izraz tako da ne ostavlja mogućnost za dvoznačnu (ili višeznačnu) analizu primjera, od kojih je barem jedan u suprotnosti s pravopisnim pravilima.

Rekapitulacija:

Prema onom što je rečeno, u primjeru kao *uz crkvu sv(etog) Vlaho* (gdje se pridjev SVETI piše malim početnim slovom) taj je pridjev samo atribut imenici Vlaho, a ne sastavni dio dvočlanog imena crkve (Sveti Vlaho). U primjeru kao *uz crkvu Sv(et)i Vlaho* ili *uz crkvu Sv(etog) Vlaho* (gdje se pridjev SVETI piše velikim početnim slovom) pridjev je SVETI (prvi) sastavni dio dvočlanog imena Sveti Vlaho, a ne (običan) atribut imenici Vlaho. To izlazi iz primjene pravopisnih pravila o pisanju velikoga i maloga slova i ako polazimo od tako shvaćenih pravopisnih pravila, onda će nam način pisanja biti ne samo (pravopisno) dobar nego će nam pružati i pravu (željenu i određenu) jezičnu obavijest o predmetu opisa.

U skladu s time i zapis *Složena organizacija udruženog rada „Rade Končar*” treba shvatiti kao ime te (tako strukturirane) radne organizacije, a pisanje *složena organizacija udruženog rada „Rade Končar*” samo govori o tome da je riječ o orga-

nizaciji udruženog rada koja ima upravo tu i takvu (tj. složenu, u našim društvenim prilikama jasno definiranu i svima razumljivu) organizacijsku strukturu, a ne (opet u našim društvenim prilikama jasno definiranu i svima razumljivu) kakvu drukčiju. U prvom je dakle slučaju (*Složena ...*) težište na i m e n o v a n j u (piše se velikim početnim slovom), dok je u drugom slučaju (*složena ...*) težište na o p i s i v a n j u (piše se malim početnim slovom).

Božidar Finka

ULJANA ILI ULJENA BOJA?

I. Pelz iz Zagreba postavio nam je ovo pitanje:

Jedna zagrebačka radna organizacija ima na etiketi svoga proizvoda naziv „uljana boja”, a jedna dubrovačka organizacija naziva svoj proizvod „uljena boja”. Koji je naziv bolji? (U Akademijinu rječniku oba oblika imaju jednako značenje, dok Dabac oblik „uljani” ima samo za „uljane plodove”, npr. za „uljanu repicu”, tj. kao botanički pojam, a oblik „uljeni” pripada po Dapcu ostalim pojmovima odnoseći se na mineralna ulja, no, ni ta diferencijacija nije dosljedno provediva. Oblik „uljni” odnosi se po Dapcu na pojmove koji označuju pogon na ulje ili namjenu za ulje, npr. „uljni spremnik”.)

Kao što odatle proizlazi, praksa je različita, ali da bi odmah na početku nešto bilo jasno, valja reći da sva tri pridjeva, *uljanī, uljānī, uljenī i ūljnī (ūljnī)*, imaju u općem jeziku isto značenje: 'koji se odnosi na ulje', da su dakle pravi sinonimi, istoznačnice.

S lingvističkoga gledišta sva su tri pridjeva pravilna jer svaki za svoj postanak i opstanak ima neke opravdane razloge, a kako su istoznačnice, moglo bi se reći da je svejedno koji se upotrebljava.

S književnojezičnoga gledišta nije svejedno jer je opravdano nastojanje da jedan od njih postane standardan, a drugi sporedni ili da sva tri budu standardna, ali da razjednače svoja značenja. U tom je smislu razumljivo i opravdano nastojanje V. Dapca, ali o tome malo kasnije.

Da bismo mogli dobiti podlogu za odlučivanje, treba razjasniti kako su nastala tri istoznačna pridjeva.

Pridjevski sufixi *-anī*, *-enī* i *-nī* imaju isto, odnosno (posvojno) značenje, ali imaju različitu raspodjelu. Dolaze na osnovu imenica koje znače što neživo, ali *-nī* dolazi na osnovu koje završavaju jednim suglasnikom (*kišni*, *kožni*, *posteljni*), a *-anī* i *-enī* na osnovu koje završavaju dvama ili trima suglasnicima, i to tako da *-anī* dolazi na osnovu koje završavaju nepčanim suglasnikom, nepčanikom (*groždani*, *zemljani*), a *-enī* nenepčanikom (*društveni*, *pakleni*, *pismeni*). Dakako, to vrijedi za domaće osnovu, a po strani ostavljamo i sufix *-janī* koji dolazi na dvosuglasničke osnovu sa završnim *c*, *k* (*sunčani*, *puščani*).

Po tom bi sustavu standardno trebalo biti *uljni*, a sporedno *uljani* i *uljeni*. Međutim *uljni* je noviji pridjev, zato ga u AR i nema, a *uljani* i *uljeni* su stariji jer je nekada postojala težnja da gradivni pridjevi imaju *-anī/-enī*, a i da kraće osnovu dobiju dulji sufix (odatle i starije *drveni*, *vodeni*, a *drvni*, *vodni* je novije). Budući da osnovu od *ulje* završava na nepčanik, a kako osnovu ne završava dvosuglasničkim skupom, došao je i sufix *-enī*, *uljenī*. Sad je razumljivo što starije češće veze imaju dulje pridjeve (*uljana repica*, *uljana/uljena boja*), a novije *uljni* (*uljni filter*, *uljni spremnik*).

V. Dabac nastoji spasiti sva tri pridjeva i zato ih je ovako razgraničio, kako jasno pokazuju oba dijela njegova Tehničkog rječnika:

uljānī – što sadrži ulje u botaničkom smislu, *uljani plodovi*, *uljana repica*,

ùljnī – od ulja, što sadrži ulje u mineralnom smislu, *uljeni koks*, *uljeni papir*, *uljeni škriļjavec*,

uljni – koji se odnosi na ulje, koji je na ulje, za ulje, *uljni filter*, *uljni spremnik*, *uljno hlađenje*.

Međutim, teško je tu razliku dosljedno provesti, kako je to već primijetio I. Pelz, pogotovu prve dvije jer ulja ima raznih. Prema Dapčevu popisu u Tehničkom rječniku od 98 vrsta ulja 41 je botaničkoga podrijetla, 13 mineralnoga, 7 životinjskoga, 31 je vrsta po osobini, namjeni, kakvoći (većinom za mineralna ulja), 4 meni nepoznata, 2 ostala. Već sam Dabac nema pridjeva za ulje životinjskoga podrijetla niti je tu vrstu ulja podveo pod koji od triju postojećih pridjeva. Zatim on ima *uljena boja*, *uljena slika*, a koliko je meni poznato, tu je u osnovi biljno ulje pa bi trebalo i po Dapčevu kriteriju *uljana boja*, *slika*.

Zbog nešto veće proširenosti pridjeva *uljani* i zbog toga što sufix *-anī* dolazi na osnovu s nepčanikom, pridjev bi *uljeni* trebalo potisnuti na sporedni kolosijek, a na jezičnom poprištu ostaviti dva, *uljani* i *uljni*, prvom ostaviti već ustaljene veze, *uljana repica*, *uljana boja*, *uljana slika*, a pridjevu *uljni* novije, *uljni filter*, *uljni spremnik*. Dakako, korisno bi bilo ocijeniti koliko se može održati dio Dapčeve razlike: *uljani* 'koji u sebi ima ulja', *uljni* 'koji je na ulje, koji je za ulje', i koliko je to za tehničko nazivlje svrhovito.